

Irena Bieńkowska

KAPELA NADWORNA PAWŁA KAROLA SANGUSZKI

Udokumentowana działalność zespołu muzycznego księcia Pawła Karola Sanguszki przypada na lata 1711-1733, a zatem pokrywa się mniej więcej z czasem drugiego małżeństwa księcia z Marianną z Lubomirskich (ślub: IV.1710 Warszawa, śmierć żony: 12.I.1729 Kolbuszowa, uroczystości pogrzebowe: 12-14. XII.1729 Wiśnicz). W dziejach zespołu muzycznego księcia wyraźnie widoczna jest tendencja wzrostowa¹, jeśli chodzi o liczebność kapeli. Po pierwszych dziesięciu latach, gdy na dworze Sanguszki funkcjonowała nieduża kapela barokowa, na początku lat dwudziestych zauważamy, że zespół znacząco, ponad dwukrotnie, powiększono. Do dalszego rozbudowania kapeli dochodzi pod koniec lat 20. XVIII wieku, gdy w listopadzie 1728 roku umiera Stanisław Mateusz Rzewuski (śmierć: 4.XI.1728, Lwów; uroczystości pogrzebowe: 17.VII.1730, Lwów), część jego muzyków znajduje zatrudnienie na dworze Pawła Karola Sanguszki. Dwa miesiące później umiera również żona księcia Sanguszki, a przygotowywane przez cały 1729 rok uroczystości pogrzebowe w Wiśniczu stają się impulsem do dalszej rozbudowy zespołu. Apogeum rozwoju kapela osiąga w przedostatnim roku swojego funkcjonowania – w 1732.

Początkowo, w latach 1711²–1715, zespół muzyków nadwornych księcia był typową kapelą barokową składającą się z pięciu artystów. Podobne, kilkuosobowe zespoły odnajdziemy w tym czasie na większości dworów magnackich Rzeczypospolitej, m.in. na dworze teścia Pawła Karola Sanguszki – marszałka wielkiego koronnego Józefa Karola Lubomirskiego (1638-1702). Wiadomo, że w latach 1693-1695 działał u niego sześć- lub siedmioosobowy zespół nadwornych

¹ Stan badań nad zagadnieniem został przedstawiony w: *Bieńkowska I.* Kompozytorzy w służbie Pawła Karola Sanguszki // *Barok. Historia-Literatura-Sztuka.* – Warszawa, 2014. – T. 21/1 (41). – S. 261-274; *Eadem.* Śpiewacy Pawła Karola Sanguszki (1680-1750) w drugiej i trzeciej dekadzie XVIII wieku // *Polski Rocznik Muzykologiczny.* – Warszawa, 2015. – S. 125-138.

² Zazwyczaj zespół muzyczny wchodzącego w związek małżeński księcia prezentowany był podczas uroczystości weselnych tegoż. W przypadku małżeństwa Pawła Karola i Marianny z Lubomirskich nie mamy żadnych danych o uroczystościach weselnych, co być może wynika z faktu, że zarówno Pan młody jak i jego przyszła żona byli w momencie zawarcia związku małżeńskiego sierotami i uroczystości weselne były najpewniej dość skromne. Jest możliwe, że w tej sytuacji oprawę muzyczną uroczystości zapewniała nieduża kapela Karola Stanisława Radziwiła, wieloletniego opiekuna Sanguszki i być może zespół muzyczny brata żony, Aleksandra Dominika Lubomirskiego.

instrumentalistów, składający się ze skrzypków, wiolisty i lutnisty³. Co najmniej dwóch muzyków jego zespołu po śmierci księcia przeszło na służbę syna księcia, Aleksandra Dominika Lubomirskiego (1693-1720)⁴. Byli to skrzypek Truchliński i wiolista Paweł Stąpalski⁵. Nie ma natomiast wiadomości o muzykach na dworze ojca Pawła Karola Sanguszki, Hieronima (1651-1685), który zmarł młodo gdy najmłodszy z synów miał niespełna pięć lat i nie prowadził jeszcze własnego dworu książęcego, zatem nie mógł przejąć artystów z dworu ojca, o ile takich Hieronim Sanguszko utrzymywał. Wśród kolejnych opiekunów księcia Pawła Karola [bracia matki: Franciszek Stefan Sapieha (zm. 1686), Leon Bazyli Sapieha (1652-1686), Benedykt Paweł Sapieha (1655-1707/08); mąż siostry: Karol Stanisław Radziwiłł (1669-1719)] nieduży, bo około czteroosobowy zespół muzyczny, składający się z bardzo dobrych muzyków paryskich, posiadał w pierwszych latach XVIII wieku Karol Stanisław Radziwiłł⁶. Nie ma potwierdzenia, by którykolwiek z tych artystów przeszedł na dwór młodego wówczas Sanguszki.

W pierwszych latach funkcjonowania zespołu księcia Pawła Karola (1711-1720) na dworze działało pięciu muzyków znanych jedynie z imienia: kapelmistrz Hans oraz Jerzy, Antoni, Paweł i Bazyli. W zachowanych materiałach archiwalnych z tego okresu nie odnotowano specjalizacji muzycznej poszczególnych artystów⁷. Można jednak założyć, że w skład zespołu, podobnie jak w analogicznych kapelach tego czasu, obok muzyków grających na instrumentach smyczkowych wchodził jeszcze oboista i być może trębacz. Niewykluczone, że niektórzy z

³ Olszyński (1693-1695); Truchliński, skrzypek (1693-1695); Makowski (1693, 1694); Franciszek, lutnista (1693, 1694); Kopnowski, skrzypek (1693, 1694); Sternawski, skrzypek (1693-1695); Paweł, wiolista (1694-1695). Por. Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej ANK). – Archiwum Sanguszków (dalej ASang), rkps 261, fol. 1-84. Potwierdzeniem muzycznych zainteresowań Józefa Karola Lubomirskiego była jego obecność na kilku przedstawieniach teatralnych w Wenecji, podczas pobytu księcia w tym mieście w latach 1681-1682: "Ermelinda" (libretto Francesco Maria Piccioli, muzyka Domenico Freschi), "Bassiano, ovvero Il maggior impossibile possibile" oraz "Carlo, re d'Italia" (obydwa przedstawienia do: libretto Mateo Noris, muzyka Carlo Pallavicino), por. *Ryszka-Komarnicka A.* Between Venice, Lubowla in Spiš and Kraków: Prince Teodor Lubomirski – An Enthusiast of Italian Opera (A Preliminary Study) // *Musicologica Brunensia*. – Brno, 2018. – Vol. 53. – S. 191.

⁴ Na dworze Aleksandra Dominika Lubomirskiego w latach 1710-1720 odnotowano jedenasto- lub dwunastoosobową kapelę nadworną, w skład której wchodził: Paweł Stąpalski wiolista, skrzypek Truchliński, Josef Konrad Ryczkowski, muzyk o nieznanym specjalizacji, waltorniści: Antoni i Wenzel, trębacz: Gotfryd, Matyasz, Gultman a nadto Józef Kopytowicz, Altman, Peter, Franc, Johannes, Tomasz, Bernard, por. ANK. – ASang, rkps 385, fol. 1-4; rkps 447; teka 448/2, fol. 9; teka 542/33, fol. 5, 7, 17, 39. W czerwcu 1714 roku wydatki księcia na kapelę wyniosły ok. 1800 złotych tj. ok. 590 dukatów, co rocznie daje kwotę ok. 21 600 złotych (ok. 1300 dukatów), por. Ibidem. – TeKa 542/33, fol. 39.

⁵ Najpewniej chodzi o jedną i tę samą osobę – Pawła wiolistę i Pawła Stąpalskiego wiolistę – działającego na dworze Józefa Karola Lubomirskiego i jego syna Aleksandra Dominika, por. Ibidem. – TeKa 542, plik 23, fol. 45.

⁶ Por. *Bieńkowska I.* Mecenat muzyczny Radziwiłłów w XVIII wieku – od Karola Stanisława do Karola Stanisława „Panie Kochanku” Radziwiłła // *Rocznik Lituanistyczny*. – Warszawa, 2015. – Vol. 1. – S. 174.

⁷ ANK. – ASang, rkps 393/1.

instrumentalistów także śpiewali. Z lat następnych (1716-1719) brak jakichkolwiek zachowanych archiwaliów dotyczących zespołu. Dopiero w 1720 roku wśród muzyków Sanguszkowskich odnotowano nazwisko artysty już nam znanego, związanego wcześniej z dworem szwagra Sanguszki – Aleksandra Dominika Lubomirskiego – poznańskiego muzyka Josefa Konrada Ryczkowskiego, który najpewniej znalazł tu zatrudnienie po śmierci swojego poprzedniego chlebodawcy.

Nazwisko/imię	Lata działalności	Specjalizacja muzyczna
Hans	1711-1715	kapelmistrz
Jerzy	1711-1715	?
Antoni	1711-1715, 1720	?
Paweł	1711-1715	?
Bazyli	1711-1715	?
Josef (Józef) Konrad Ryczkowski	1720	?

Tabela 1. Muzycy Pawła Karola Sanguszki w latach 1711-1720

Na początku lat 20. XVIII wieku zespół księcia Sanguszki liczył już kilkunastu artystów. W zachowanych archiwaliach z 1721 roku w składzie kapeli wymieniono 11 muzyków. Liczba ta wahała się w następnych latach (tj. 1721-1728) między dziesięcioma a dwunastoma artystami. Ponad dwukrotne zwiększenie składu zespołu nie ma większego uzasadnienia artystycznego, wydaje się bardziej prawdopodobne, iż powiększenie składu wiązało się z rosnącymi ambicjami społeczno-politycznymi księcia, który po zmarłym szwagrze Aleksandrze Dominiku Lubomirskim (1693-1720) przejął ordynację ostrogską i został jednym z najbogatszych magnatów Rzeczypospolitej. Prawdopodobnym jest, że wzorem do naśladowania, jeśli chodzi o liczebność zespołu i jego skład, mogła być tak zwana kapela polska („Notre Orchestre de Pologne”, jak ją nazywał monarcha) Augusta II Mocnego, która większość czasu spędzała w Warszawie⁸. Możliwe także, że wzorem do naśladowania był zespół muzyczny zmarłego szwagra. Na tle nadwornych kapel magnackich tego czasu zespół Sanguszki jawi się jako umiarkowanie rozbudowany. W latach 20. XVIII wieku utrzymywano zarówno niewielkie kilkusobowe zespoły (jak np. kapela Michała Kazimierza Radziwiłła „Rybeńko” (1702-1762) w Nieświeżu⁹ czy Adama Mikołaja Sieniawskiego (1666-1726) w Brzeżanach¹⁰), poprzez bardzo dobre kilkunastoosobowe zespoły

⁸ Por. *Żórawska-Witkowska A.* Muzyka na dworze Augusta II w Warszawie // Zamek Królewski w Warszawie, – Warszawa, 1997. – S. 81-118.

⁹ W latach 1724-1731 zespół liczył od 3 do 7 muzyków, por. *Bieńkowska I.* Mecenat muzyczny Radziwiłłów w XVIII wieku... – S. 176.

¹⁰ W latach 1714-1723 pięć-sześćosobowy zespół instrumentalny, por. *Nowak J.* Kapele muzyczne na dworze hetmana Adama Mikołaja Sieniawskiego i jego żony Elżbiety z Lubomirskich (1685-1729) // Muzyka. – Warszawa, 2003. – T. 48, nr 3. – S. 17-48.

instrumentalne (np. na dworze Jakuba Henryka Flemminga (1667-1728) w Warszawie i Dreźnie¹¹), po jeszcze bardziej rozbudowane składy wokально-instrumentalne na dworach arystokratów-melomanów, wystawiających w swoich posiadłościach przedstawienia operowe, jak zespół Teodora Lubomirskiego (1683-1745) w Krakowie¹² czy Stanisława Mateusza Rzewuskiego (1662-1728) w Lubomlu i Lwowie¹³.

W gronie jedenastu artystów odnotowanych w 1721 roku na dworze Sanguszki wyróżniono trzech muzyków „starszych” i ośmiu „młodszych”. Do tych pierwszych zaliczono waltornistę i skrzypka Schultza (działał na dworze 1721-1733)¹⁴, waltornistę Nallela (dz. 1721-1725) oraz Henryka (dz. 1721-1722), specjalizacja którego nie jest znana. Nazwiska waltornistów sugerują ich niepolskie, najpewniej niemieckie pochodzenie i świadczą o tym, że księżę od samego początku istnienia zespołu (jego pierwszym kapelmistrzem był bliżej nieznaną Hans) stawiał nie tylko na muzyków miejscowych (najtańszych w utrzymaniu), ale także na artystów obcego pochodzenia. Tylko w przypadku waltornisty Johannes Nallela zachowało się nieco więcej informacji. Najprawdopodobniej pochodził on z Wrocławia, dokąd wybrał się w czerwcu 1724 roku w celu załatwienia prywatnych spraw. Rocznie muzyk otrzymywał 576 złotych (ok. 34 dukatów), a jego kontrakt służbowy został rozwiązany w Lublinie w lipcu 1725 roku¹⁵. Wymieniony wśród muzyków „starszych” Henryk być może jest tożsamy z działającym w zespole Sanguszki jeszcze w latach 1724-1726 Henrykiem oboistą. Dużo więcej problemów stwarza odtworzenie nazwisk ośmiu „młodszych” w 1721 roku muzyków. Zaliczyć do nich należy z całą pewnością fagocistę Kulikiewicza (dz. 1721-VI.1733) i cymbalistę Cybulskiego, czy też Cebulskiego (dz. 1721-III.1732)¹⁶, najpewniej

¹¹ W latach 1718-1728 działał dobry zespół muzyków niemieckich i włoskich, por. *Paczkowski Sz.* Muzyka na dworze Jakuba Henryka Flemminga (1667-1728) // *Środowiska kulturotwórcze i kontakty kulturalne Wielkiego Księstwa Litewskiego od XV do XIX wieku / Red. U. Augustyniak.* – Warszawa 2009. – S. 67-82.

¹² W latach co najmniej 1725-1727 Lubomirski miał zespół wokально-instrumentalny, w skład którego wchodziło siedmiu śpiewaków, por. Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Stare druki. – Sygn. 26015.

¹³ W latach 1722-1728 ponad 14-osobowa kapela w skład której wchodziło ośmiu śpiewaków, w tym kastraci i śpiewaczki, por. *Bieńkowska I.* Listy muzyków Stanisława Mateusza Rzewuskiego (1662-1728) do Giovanniego Antonia Ricieriego // *Polski Rocznik Muzykologiczny.* – Warszawa, 2017. – Vol. 15. – S. 148-168.

¹⁴ Warto odnotować, że w latach 1716-1733 w kapeli polskiej Augusta II w Warszawie działał jako skrzypek Heinrich Schultz (por. *Żórawska-Witkowska A.* Muzyka na dworze Augusta II... – S. 484), być może w jakiś sposób powiązany z sanguszkowskim muzykiem.

¹⁵ ANK. – ASang, rkps 393/2; rkps 447; rkps 448.

¹⁶ Określenie cymbalista pojawiające się w źródłach w odniesieniu do Cybulskiego nie jest jednoznaczne. Może wskazywać na muzyka grającego na cymbałach, jak i na klawesynistę. W przypadku Cybulskiego, który rozpoczynał karierę na dworze jako muzyk i lokaj jednocześnie (1721-1725) być może chodzi jednak o umiejętność grania na klawesynie. Jako muzyk otrzymywał 100 złotych (ok. 6 dukatów) rocznej pensji, strawne i barwę na cały rok czyli tyle samo co pozostali polscy muzycy „młodzi”: fagocista, skrzypkowie, oboista. Por. *Ibidem.* – Rkps 415/III; rkps 450; rkps 484; rkps 487.

także¹⁷ skrzypków Jasińskiego (Jasińskiego) (dz. 1721, 1723-VIII. 1733) i Skowrońskiego (1721, 1726-VIII. 1733). Muzycy ci przez długie lata stanowić będą trzon nadwornego zespołu księcia. Nazwiska pozostałych z ośmiu młodszych muzyków nie są pewne.

Wyodrębnienie w zespole tak zwanych artystów starszych i młodszych funkcjonowało w kapeli co najmniej do 1726 roku, kiedy był w ten sposób określany muzyk o nieznannej specjalności Daniel Dobrytnik¹⁸. Próbując odtworzyć skład kilkunastoosobowej kapeli księcia z lat 1721-1728 należałoby wymienić dwóch skrzypków (wspomnianych wyżej Jasińskiego i Skowrońskiego, sporadycznie na skrzypkach grywał także Schultz), nieznanego z imienia wiolistę¹⁹, oboistę (w latach 1721-1726 Henryk, a następnie w latach 1726-1732 Marcin Pluciński)²⁰, fagocistę (Kulikiewicz)²¹, klawesynistę (Cybulski)²², dwóch trębaczy (bliżej nieznanymi Matys dz. VI.1724 i Antoni, dz. VI-VIII.1724)²³, dwóch waltornistów (Schultz dz. 1721-1733 oraz Johannes Nalles działał w latach 1721-1725, którego w 1725 roku zastąpił Teodor Antoni Skarzyński czy też Skarżeński, dz. VI.1725-I.1729)²⁴. Ponadto do nadwornych muzykantów należał harfista, nazwisko którego nie przetrwało²⁵ oraz bandurzysta²⁶. Często książę płacił także muzykom innych magnatów – męża siostry – starosty przemyskiego Michała Kazimierza Radziwiłła (1702-1762) czy wojewody ruskiego Jana Stanisława Jabłonowskiego (1669-1731). Zazwyczaj byli to bandurzyści, grę których najwyraźniej książę szczególnie lubił²⁷. W latach 1721-1728 zdecydowaną przewagę stanowili w zespole muzycy miejscowego pochodzenia. Nie było wśród nich artystów szczególnie przez księcia wyróżnianych, na co wskazują porównywalne warunki finansowe oferowane przez księcia: 100 złotych (ok. 6 dukatów) rocznej pensji,

¹⁷ Wahania dotyczące skrzypków wynikają z braku informacji o Jasińskim z roku 1722, natomiast o Skowrońskim z lat 1722-1726.

¹⁸ Muzyk notowany w źródłach pomiędzy II.1725 a II.1726, dalsze jego losy nie są znane. Wiadomo, że w lutym-marcu 1725 roku książę pokrywał koszty jego leczenia, por. ANK. – ASang, rkps 393/3; rkps 448.

¹⁹ W 1727 roku zakupiono nową wiolę na potrzeby zespołu, por. Ibidem. – ASang, rkps 479/1. Nadwornym wiolistą mógł być niejaki Endrych (dz. 1726-III.1729). Por. Ibidem. – Rkps 393/3; rkps 484, fol. 61.

²⁰ Ibidem. – Rkps 393/III; rkps 415/III; rkps 448; rkps 450; teka 7, plik 1.

²¹ Ibidem. – Rkps 393/2, 3; rkps 415; rkps 448; rkps 450; rkps 512.

²² Początkowo był zatrudniony jako lokaj i muzyk, w latach 30. XVIII wieku obok klawesynu grał też na skrzypkach, Ibidem. – Rkps 415/III; rkps 450; rkps 484; rkps 487.

²³ Ibidem. – Rkps 448.

²⁴ Ibidem. – Rkps 448; rkps 484.

²⁵ Ibidem. – Rkps 448.

²⁶ Nazwiska nie zachowały się. Jeden z bandurzystów został zwolniony ze służby w styczniu 1724 roku (por. Ibidem); później działał również nieznanymi z imienia muzyk. W lipcu 1726 roku została kupiona dla dworu nowa bandura „kozacka”, wielokrotnie odnotowano także wydatki na struny do instrumentu, por. Ibidem.

²⁷ Jurmule – bandurzyście Radziwiłła, nazwisko muzyka Jabłonowskiego nie przetrwało, por. Ibidem.

strawne i barwa na cały rok dla tzw. „muzyków młodszych”²⁸ i ponad dwukrotnie wyższe wynagrodzenia dla tzw. „starszych artystów”²⁹. Nie było w tamtych latach w zespole księcia zawodowych śpiewaków, których udało się pozyskać dopiero pod koniec lat 20. XVIII wieku.

Nazwisko/imię	Lata działalności	Specjalizacja muzyczna
Jasieński (Jasiński)	1721, 1723-1733	skrzypek
Skowroński	1721, 1726-1733	skrzypek
Henryk	1721, 1722, 1724-1726	(oboista)
Marcin Pluciński	1726-1732	oboista
Kulikiewicz	1721-1733	fagocista
Cybulski (Cebulski)	1721-1732	cymbalista
Schultz	1721-1733	waltornista, skrzypek
Joannes Nalles	1721-1725	waltornista
Teodor (Antoni) Skarzyński (Skarżeński)	1725-1729	waltornista
Matys	1724	trębacz
Daniel Dobrytnik	1725-1726	?
Endrych	1726-1729	?
NN	1724	harfista

Tabela 2. Muzycy Pawła Karola Sanguszki w latach 1721-1729

Najciekawsze pod względem artystycznym były ostatnie sześć lat funkcjonowania zespołu. Pod koniec 1728 roku książe Sanguszko sprowadził kilku artystów z Wiednia. Jest to pierwsza udokumentowana próba pozyskania przez dwór muzyków z tak odległego miejsca. W październiku 1728 roku przybyło dwóch waltornistów, najpewniej czesko-austriackiego pochodzenia: Johann Georg Pavelka (dz. X.1728-III.1732) i Joseph Tichy (dz. X.1728-III.1732). Nie udało się na razie ustalić, gdzie ci muzycy byli wcześniej zatrudnieni. Sanguszko zaproponował im zdecydowanie wyższe wynagrodzenie niż muzykom miejscowym – rocznie każdy z nich otrzymywał równowartość 960 złotych (ok. 56 dukatów) wypłacane w talarach (120 w ciągu roku) a do tego 300 złotych (ok. 18 dukatów) na ubranie³⁰. Obok waltornistów przyjechał także bardzo interesujący

²⁸ Takie wynagrodzenie otrzymywali: Cybulski, Kulikiewicz, Skowroński, Jasieński, Pluciński, por. ANK. – ASang, rkps 450; rkps 484, fol. 61, 365.

²⁹ Dwukrotnie wyżej wynagradzani byli bliżej nieznanymi Klamiński (50 złotych na kwartał, tj. 200 rocznie) i Maruchowicz (63 zł na kwartał, tj. 252 zł rocznie), zob. Ibidem. – Rkps 450; rkps 484, fol. 50; waltornista Schultz otrzymywał 32 złote miesięcznie tj. 384 zł rocznie, por. Ibidem. – Rkps 484, fol. 142. W 1732 roku Schutlz otrzymał podwyżkę – miesięcznie dostawał 48 złotych co rocznie dawało mu 576 zł oraz 100 zł na tzw. „barwę”, por. Ibidem. – Teki 7, plik 1, fol. 110.

³⁰ Ibidem. – Teki 7, plik 1, fol. 109, 577-579; teka 461/4, fol. 39; teka 463/11, fol. 19, 87, 93; teka 464/1, fol. 35; rkps 484, fol. 77.

artysta – kapelmistrz i kompozytor włoskiego pochodzenia Bernardo D'Aprile (dz. IX.1728-odpr. I.1729)³¹. Kompozytor związany był wcześniej z zespołem muzycznym księcia Karola Filipa Neuburskiego w Innsbrucku. Niestety, w Rzeczypospolitej muzyk zabawił krótko, bo zaledwie trzy miesiące – z jakiegoś nieznanego na razie powodu po okresie próbnym opuścił nasz kraj.

Od początku roku 1729 do końca 1731 w zespole doszło do znacznych przekształceń personalnych. W tym czasie kilku muzyków zwolniono, ale zatrudniono też nowych – na umowy stałe bądź tylko na krótko. W rezultacie skład zespołu poszerzono i odświeżono, pozyskując między innymi kolejnych artystów zza granicy. Przede wszystkim jednak do zespołu instrumentalnego dołączyło w ciągu 1729 roku czterech śpiewaków i śpiewaczka³². Byli to doświadczeni artyści wcześniej związani (z jednym wyjątkiem³³) z dworem Stanisława Mateusza Rzewuskiego w Lubomlu, po śmierci którego przeszli na dwór Sanguszki. Wśród śpiewaków w pierwszej kolejności warto odnotować dwóch bardzo dobrych kastratów: Stefana Jaroszewicza, dyszkanta i Kazimierza Drewnowskiego, altystę. Śpiewacy, którzy z kapelą związani byli do końca jej funkcjonowania, w zdecydowanej większości byli muzykami polskimi (za wyjątkiem zatrudnionego w 1732 roku śpiewaka z Poznania³⁴).

Poza wokalistami z zespołu Rzewuskiego do kapeli Pawła Karola Sanguszki trafili także instrumentalisci, w tym dobry włoski oboista pochodzący z Turynu Pompeo Perini (dz. 24.II.1729-24.II.1733)³⁵. Ponadto w połowie 1730 roku sprowadzono z Drezna, najpewniej przy pomocy syna księcia, Janusza Aleksandra Sanguszko (1712-1775)³⁶, który udał się w podróż zagraniczną, co najmniej dwóch muzyków – skrzypka Jeana Göe (dz. VII.1730-odpr. X.1732) i fagocistę Johanna Gottlieba Schmidta (VII.1730-V.1733)³⁷. Być może wówczas dołączyli do zespołu także skrzypkowie którzy działali na dworze w latach 30. XVIII wieku, bliżej nie rozpoznani Johann Gottlob Richter (VIII. 1731-odpr. I. 1733)³⁸ i Tayber (III.1732-VI.1733)³⁹. W rezultacie na początku lat 30. XVIII wieku zespół księcia był najliczniejszy w swojej historii. Składał się z ponad 20 muzyków oraz śpiewaków. Odtwarzając skład instrumentalny kapeli w lat 1729-1732 należy wymienić pięciu do ośmiu muzyków grających na instrumentach smyczkowych (Jasieński,

³¹ Por. *Bieńkowska I.* Kompozytorzy w służbie Pawła Karola Sanguszki. – S. 266-268.

³² Por. *Bieńkowska I.* Śpiewacy Pawła Karola Sanguszki... – S. 129-133.

³³ Za wyjątkiem śpiewaka-tenorzysty o nazwisku Gaszyński, który został przez Sanguszkę wypożyczony na uroczystości pogrzebowe z zespołu Stanisława Władysława Potockiego, wojewody bełskiego. Por. ANK. – ASang, rkps 484, fol. 82, 89.

³⁴ Por. *Bieńkowska I.* Śpiewacy Pawła Karola Sanguszki... – S. 133.

³⁵ Por. *Bieńkowska I.* Listy muzyków Stanisława Mateusza Rzewuskiego... – S. 151, 156, 157.

³⁶ *Marcinek R.* Sanguszko Janusz Aleksander // *Polski Słownik Biograficzny.* – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1993. – T. 34. – S. 490-491.

³⁷ ANK. – ASang, teka 14/11, fol. 3, 5.

³⁸ *Ibidem.* – Teka 7/1, fol. 109, 245; rkps 484, fol. 153, 207, 229.

³⁹ *Ibidem.* – Teka 7/1, fol. 109; rkps 484, fol. 205, 213, 220, 223, 228, 236, 243, 254.

Skowroński, Goe, Richter, Tayber oraz Schultz, Cybulski, Skoraszkiwicz⁴⁰), dwóch oboistów (Perini, Pluciński oraz uczeń Stefanek), flicistę (Chevalier), dwóch fagocistów (Kulikiewicz i Schmidt), dwóch-trzech waltornistów (Pavelka, Tichy, Szulc), dwóch trębaczy (nie znani z nazwiska), dwóch klawesynistów (Schaffrath i Cebulski), organistę (nazwisko nieznane) oraz dwóch muzyków, specjalność muzyczna których nie jest znana: Fras i Jarochoowski. Do tego na dworze działał zespół wokalny składający się z pięciu śpiewaków: dwóch kastratów (sopran Jaroszewicz i alt Drewnowski), tenorzysty (Gaszyński, później Skoraszkiwicz), basisty (Paprocki) oraz prawdopodobnie jeszcze jednego basisty bądź tenorzysty (Stefan z Poznania). Łącznie daje to około 26 artystów, z czego ponad 40 procent stanowili muzycy zagraniczni, głównie niemieckiego i włoskiego pochodzenia, tworząc isticie międzynarodowy zespół. Około dwudziestoosobowa kapela instrumentalna i pełna obsada głosów wokalnych pozwalały na wykonywanie najszerszego repertuaru instrumentalnego i wokально-instrumentalnego, a także na wystawienie repertuaru scenicznego, typu *azione teatrale*, *festa teatrale* czy *dialogo pastorale*, który zazwyczaj wymagał mniej licznej obsady. Tego typu przedstawienia teatralne wystawiano m.in. na dworze Stanisława Mateusza Rzewuskiego⁴¹, a eksport kilku śpiewaków i instrumentalistów z jego zespołu na dwór Sanguszki może potwierdzać wystawianie sztuk teatralnych tego typu także w Sławucie i Dubnie. Niestety, dotychczas nie mamy żadnych bliższych informacji o rodzaju wykonywanego na dworze księcia Pawła Karola Sanguszki repertuaru.

Wśród instrumentalistów kapeli obok wspomnianego już, najwyżej na dworze opłacanego muzyka, oboisty Periniego⁴² warto odnotować jeszcze dwóch dobrych

⁴⁰ Ci trzej muzycy mogą być zaliczeni do multiinstrumentalistów: Schultz – waltornia i skrzypce, Cybulski – klawesyn i skrzypce oraz Skoraszkiwicz, który śpiewał tenorem i grał na skrzypcach.

⁴¹ Por. *Bieńkowska I*. Listy muzyków Stanisława Mateusza Rzewuskiego... – S. 159, 160.

⁴² Podpisany z Perinim kontrakt zobowiązywał go także do nauki gry na tym instrumencie rozpoczynających karierę instrumentalistów: "Uczyniłem takowy kontrakt y postanowienie z P. Pompeio natione Włochem *artis liberalis musica* hoboistą, w ten niżej opisany sposób, który dobrowolnie przyjmując służbę u Dworu mego dla odprawowania muzyki w kapelli mojej, naznaczyłem onemu takową kapitulacją rocznią jako to złotych polskich dwa tysiące czterysta, którą summę kwartałami czterema ze skarbu mego przez rok odbierać ma, do tego stół z kuchni mojej z piwem i kwarta wina na dzień *providebitur* onemu, swice drwa y stancya naznaczona bydz powinna, do wyjazdu także kiedy zajdzie dispozycja naznaczona bydz powinna, do wyjazdu także kiedy zajdzie dispozycja moia na insze miejsce *transmigrave*, dla niego samego miejsce w kolasce, a pod rzeczy podwoda *disponetur*. *Insuper* na rok jeden para sukien gatunku angielskiego gotowych, y dla czeladnika *pro sustentamine* także czerwonych złotych dziesięć *quo annis* z skarbu mego oddawane bydz mają. Wzaiemnie P. Pompeio hoboista *in virtute* naznaczonej ode mnie pensyi, ze wszelką akkomodacją talentu swego, nie tylko w kościele, ale też w pokoju moim, kiedy zajdzie odemnie rozkaz, muzykę w kapelli mojej *quam suavissime exercere* powinien, excepto tańców, od których *praesenti dispensator contractu*. Ten zaś kontrakt według umówienia się z P. Pompeio na lat trzy zupełne *indivisim* po sobie idące, a data *praesentis scripti* powinien bydz *in servitute* od P. Pompeia zachowany, y przez tenczas dwóch chłopców poddanych moich na hobo i *a principis perfectissime* jak sam umie nauczyć *tenebitur*, za co *distinctim* oprócz swojej kapitulacyi jeżeli przyprowadzi pomienionych chłopców dwóch do należytej perfekcyi na hobo i *ad similitudinem*

artystów: zaangażowanego na początku 1731 roku w Wiedniu flecistę Leopolda Ignatiusa Chevaliera (dz. 22.II.1731-III.1732) oraz klawesynistę i kompozytora, pozyskanego pod koniec tegoż roku – Christopha Schaffratha (1710/1711-1763)⁴³. Fakt zatrudnienia w kapeli flecisty jest wart odnotowania. Otóż w kapelach barokowych partie fletu na początku XVIII wieku zazwyczaj wykonywał oboista. Zatrudnienie osobnego muzyka, który grałby wyłącznie na flecie poprzecznym, jest przejawem dążenia dworu książęcego do pozyskania instrumentalisty specjalizującego się w grze na instrumencie jeszcze dość nowym w Europie, ale o szybko rosnącej popularności. Repertuar na flet na szerszą skalę powstawał dopiero w latach 20. i 30. XVIII wieku. Ojczyzną barokowego fletu poprzecznego była Francja, gdzie instrument ten używany był już pod koniec XVII wieku. Nie dziwi więc fakt, że na dwór Sanguszki pozyskano flecistę francuskiego pochodzenia. O samym Leopoldzie Ignatusie Chevalierze wiemy niewiele. 22 lutego 1731 roku w Wiedniu podpisano z nim roczny kontrakt. Chevaliera zatrudniono w Lubartowie i Dubnie jako “Musicus und Flauttraversist” z rocznym wynagrodzeniem 50 dukatów, a do tego darmowym wyżywieniem wraz z trunkami (wino i piwo) oraz mieszkaniem. Muzyk nie został wpisany na listę płac muzyków nadwornych księcia Sanguszki już w marcu 1732 roku. Wiadomo, że na jesieni 1738 roku muzyk znalazł się w Hamburgu, gdzie odnotowano jego występ. Obok gry na flecie poprzecznym Chevalier komponował. Wśród jego dzieł zachowały się dwa koncerty fletowe datowane na lata 1755/56 i c.1760 przechowywane obecnie w zbiorach bibliotek niemieckich⁴⁴.

Najbardziej znanym muzykiem zespołu książęcego był klawesynista Christoph Schaffrath, który z dworem związany był nieco dłużej niż Chevalier, bo rok i dziewięć miesięcy⁴⁵. Podobnie jak flecista, Schaffrath był nie tylko wykonawcą, ale przede wszystkim słynnym w późniejszych latach kompozytorem⁴⁶. Z Sanguszką muzyk podpisał jednak kontrakt jako klawesynista i nie ma na razie dowodu na to, by komponował podczas pobytu w Rzeczypospolitej.

talentu swego w szczerze pokazanej manierze, będzie miał ode mnie przyzwoitą rekompensę. Także muzykantów moich poddanych iusz actu umięjtnych w manierze exerycytować szczerze *obligatur*” (ANK. – ASang, teka 469, plik 1).

⁴³ O pobycie muzyka na dworze Sanguszki patrz: *Bieńkowska I.* Kompozytorzy w służbie Pawła Karola Sanguszki. – S. 268-270.

⁴⁴ ANK. – ASang, teka 7/1, fol. 245; teka 463/14, fol. 1-4; *Eitner R.* Biographisch – Bibliographisches Quellen – Lexikon der Musiker und Musikgelehrten. – Lipsk 1900. – T. 2. – S. 422. Kompozycje zachowane: “Koncert fletowy G-dur” (ok. 1755), fl, vl (2), b; RISM 453001988 (Badische Landesbibliothek, Karlsruhe. – Mus. Hs. 81); “Koncert fletowy G-dur” (ok. 1760), fl, vl (2), vla, b; RISM 450009265 (Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek und Zentralbibliothek, Regensburg. – Chevalier 1).

⁴⁵ ANK. – ASang, teka 153/24, fol. 13.

⁴⁶ Por. *Bieńkowska I.* Kompozytorzy w służbie Pawła Karola Sanguszki. – S. 268-270.

Nazwisko/imię	Lata działalności	Specjalizacja muzyczna
Bernardo D'Aprile	1728-1729	kapelmistrz, kompozytor
Jasiński (Jasiński)	1723-1733	skrzypek
Skowroński	1726-1733	skrzypek
Jean Göe	1730-1732	skrzypek
Johann Gottlob Richter	1731-1733	skrzypek
Tayber	1732-1733	skrzypek
Schultz	1721-1733	waltornista, skrzypek
Pompeo Perini	1729-1733	oboista
Marcin Pluciński	1726-1732	oboista
Stefanek	1729	oboista, uczeń
Leopold Ignatz Chevalier	1731-1732	flecista, kompozytor
Kulikiewicz	1721-1733	fagocista
Johann Gottlieb Schmidt	1730-1732	fagocista
Cybulski (Cebulski)	1721-1732	klawesynista, skrzypek
Christoph Schaffrath	1731-1733	klawesynista, kompozytor
Maruchowicz	1728-1729	?
Klamiński	1728-1729	?
Jarochowski	1730-1731	?
Endrych	1726-1729	?
Fras	1730	?
Teodor (Antoni) Skarżyński (Skarżeński)	1725-1729	waltornista
Johann Georg Pavelka	1728-1732	waltornista
Joseph Tichy	1728-1732	waltornista
NN	1729	organista

Tabela 3. Muzycy Pawła Karola Sanguszki w latach 1721-1733

Nazwisko/imię	Lata działalności	Specjalizacja muzyczna
Stefan Jaroszewicz	1729-1733	sopranista-kastrat
Kazimierz Drewnowski	1730-1733	altysta-kastrat
Janina Więckowska	1729	śpiewaczka
Gaszyński	1729-1730	tenorzysta
Józef Skoraszkiwicz	1730-1733	tenorzysta
Marcin Paprocki	1729-1733 (1737?)	basista
Stefan z Poznania	1732-1733	tenorzysta? basista?
Śpiewak od Mazylewicza	1729	śpiewak

Tabela 4. Śpiewacy Pawła Karola Sanguszki w latach 1729-1733

Z początkiem roku 1733 na dworze księcia Sanguszki następują znaczne zmiany w składzie kapeli muzycznej. W kolejnych miesiącach tego roku książe stopniowo redukuje zespół muzyczny: w marcu odnotowano już tylko trzynastu artystów⁴⁷, w czerwcu – ośmiu, w sierpniu siedmiu: dwóch skrzypków, dwóch waltornistów i trzech śpiewaków⁴⁸, na początku listopada działał jedynie kastrat Kazimierz Drewnowski i dwóch waltornistów. Wydaje się, że stopniowe wygaszanie zatrudnienia w kapeli, a nie jednorazowa likwidacja zespołu, związane było z zobowiązaniami zawartymi w poszczególnych umowach kontraktowych muzyków, których książe dotrzymał. Co się stało na początku roku 1733, co spowodowało zmianę planów księcia odnośnie muzyki dworskiej? Zachowane archiwalia dworu tego nie wyjaśniają. Warto pamiętać, że książe był wówczas 53-letnim wdowcem, który ożenił – wprawdzie mało skutecznie⁴⁹ – w sierpniu 1731 roku swojego jedyne go wówczas syna Janusza Aleksandra z Konstancją Denhoff⁵⁰ i pozostał właściwie sam. Nie planował najpewniej w tym czasie jeszcze ożenku z młodszą Barbarą Dunin. Datą niewątpliwie istotną był luty 1733 roku, gdy umarł król August II, a Sanguszko brał pod uwagę staranie się o tron Rzeczypospolitej⁵¹. Być może uznał, że w tej sytuacji nie potrzebuje stale działającego zespołu muzycznego, dość drogiego w utrzymaniu – w 1732 roku wydatki roczne na kapelę wyniosły prawie 22 tysiące złotych (tj. ok. 1 300

⁴⁷ W połowie lutego np., tego samego dnia rozwiązano kontrakty z najlepszymi muzykami kapeli Ch. Schaffrathem i P. Perinim: „Ja, Krzysztof Szabrat [Christoph Schaffrath] klawicymbalista zeznaję tym skryptem moim iż mi się zadość stało podług kontraktu za mną uczynionego, ze skarbcu Jaśnie Oświeconego Xcia Jmci Sanguszka Marszałka WXL Pana y Dobrodzieja, które służąc rok jeden y niedziel dziewięć w kapelli nadwornej jako jestem zupełnie uspokojony y teraz odbierając reszty przez ręce JO. Sierawskiego złotych polskich trzysta pięćdziesiąt y pięć y groszy dwadzieścia za pensją, osobliwie za strony tyntau piętnaście. Na co ten kwit daję y własną podpisuje się ręką. Dan w Lubartowie 19. February 1733. Christoph Schaffrath” oraz „Ja Pompeo Perini hoboista zeznaję tym skryptem moim, iż zostając na usługach Jaśnie Oświeconego Xcia Jmci Sanguszka Marszałka WXL Pana y Dobrodzieja w Kapelli nadwornej przez lat cztery to jest ab A 1729 ad 24 February aż ad Annum 1733 tium do takowegosz dnia, ponieważ we wszystkim podług kontraktu tak za pensją barwy czeladnika y inne kondycje stało mi się zadość ze skarbu JO Xcia JMci Dobrodzieja jako y teraz odbierając reszty przez ręce JmP Sierawskiego złotych polskich tysiąc siedemset czterdzieści dico 1740 przeto ten qwit daję do skarbu JO Xcia Jmci Dobrodzieja y nato się podpisuję. Dał w Lubartowie 19 February 1733. Jo Pompeo Perini afermo quanto sopra” (ANK. – ASang, teka 7, plik 1, fol. 13, 27).

⁴⁸ Skrzypkowie: Jasiński i Skowroński, ponadto Schmidt i jeszcze jeden waltornista, śpiewacy: Kazimierz Drewnowski, Stefan z Poznania, Marcin Paprocki, por. Ibidem. – Rkps 484, fol. 264-282.

⁴⁹ Janusz Aleksander był znany ze swoich skłonności homoseksualnych. Zostawił żonę w parę tygodni po ślubie a namowy ojca, by wrócił do małżonki, na nic się nie zdały. Por. np. *Pietrzak J.* Cokolwiek serca i afektu mieć dla siebie upraszam. Dzieje romansu Janusza Aleksandra ks. Sanguszki z Kazimierzem Chylińskim // *Klio*. – Toruń, 2013. – Vol 27, nr 4. – S. 3-32.

⁵⁰ Przy okazji tych uroczystości książe chętnie prezentował w Warszawie swoich znakomitych muzyków, por. *Kurier Polski*. – Warszawa, 1731. – Nr 86. – S. 371-372 (*Szwedowska J.* Muzyka w czasopiśmie polskich XVIII wieku. Okres saski (1730-1764). – Kraków, 1975. – S. 39, 40, 124).

⁵¹ Por. Marcinek R. Sanguszko Paweł Karol (1680-1750) // *Polski Słownik Biograficzny*. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1993. – T. 34. – S. 497-500.

dukatów)⁵². Warto wspomnieć, że właściwie identyczne koszty na utrzymanie kapeli ponosił w pierwszym dwudziestoleciu XVIII wieku szwagier Sanguszki, Aleksander Dominik Lubomirski⁵³. Po roku 1733 w zachowanych archiwaliach wzmianki o muzykach działających na dworze księcia pojawiają się już tylko sporadycznie i dotyczą pojedynczych artystów, a nie zespołu. Muzykowania na dworze jednak całkowicie nie zaprzestano. Utrzymywano pojedynczych artystów⁵⁴, zatrudniano też nauczyciela tańca dla dzieci⁵⁵, a okazjonalnie wynajmowano zespoły muzyczne.

Działająca przez ponad 20 lat instrumentalna a później wokально-instrumentalna kapela na dworze Sanguszki była zespołem dość stabilnym. Kilku muzyków pracowało na dworze księcia ponad 12 lat (Schultz, Jasiński, Kulikiewicz, Skowroński), inni, jak choćby znakomity oboista Pompeo Perini, chętnie podjęliby pracę na dworze ponownie⁵⁶. Księżę zdaje się dość starannie wywiązywał się z podjętych zobowiązań i miał dobry gust muzyczny, gromadząc w latach 30. XVIII wieku na swoim dworze bardzo dobrych muzyków.

⁵² ANK. – ASang, teka 7, plik 1, fol. 109, 110. Wykaz „zasług rocznych kapelii” z 1.III.1732 w Dubnie wynosił 21 792 złote.

⁵³ Por. przypis nr 4 tego artykułu.

⁵⁴ Np. bliżej nieznanego harfistę Kuntendorffa (Kuntendorff) w 1761 roku, por. Ibidem. – Teką 567, plik 1, fol. 7, przed nim działał jako harfista niejaki Antoni (1748, 1749), por. ANK. – ASang, rkps 589, fol. 13.

⁵⁵ Np. w 1751 roku zatrudniono na trzy lata Jeana Baptiste’a Duranda nauczyciela tańca dla trojga książęcych dzieci obojga płci. Rocznie Durand miał otrzymywać 130 dukatów, por. Ibidem. – Teką 233, plik 7.

⁵⁶ List oboisty Pompeo Periniego do Pawła Karola Sanguszki, Bolonia IX.1736, por. Ibidem. – Teką 7, fol. 495.